

Vergroting houtoogst: de dood of de gladiolen

Al weer enige tijd geleden verscheen in het januarinumnummer van het Bosbouw tijdschrift een artikel van Hekhuis met als titel "Het houtaanbodgedrag van particuliere bouseigenaren". Naar aanleiding van het artikel van Hekhuis komen reacties los. Op de afgelopen bosbouwmanifestatie te Apeldoorn was het te horen: "Beheerders moeten meer gaan oogsten" en "Meer houtoogst, vooral door eindvelling". Verwezen werd naar het betreffende artikel.

Hekhuis trekt zijn conclusies met de nodige voorzichtigheid en slagen om de arm. Dit vooral omdat een beperkt aantal bedrijven en weinig binnenlandse literatuur beschikbaar is. Is deze voorzichtigheid genoeg of roept het artikel ook andere, inhoudelijke kanttekeningen op waardoor gehoorde reacties in een ander daglicht komen te staan.

Belangrijke vragen over de inhoud van het artikel zijn dan:

- Wat zegt ons de berekening van de mogelijke oogsthoeveelheid?
- Wat is het nut van het onderscheid tussen winst-en nuts-maximalisatie?
- Hebben bedrijfsresultaten en houtoogst iets met elkaar te maken?

Dit artikel reageert op gehoorde reacties naar aanleiding van het onderzoek en het artikel van Hekhuis. Het wil in discussievorm

aanzetten tot een genuanceerder, wellicht ander denken. Dit op basis van bovengestelde vragen.

De strekking van het artikel

In het artikel van Hekhuis staan twee vragen centraal:

- Hoe verhoudt het werkelijke houtaanbod van particuliere bouseigenaren zich tot het potentiële aanbod?
- Wat verklaart de verschillen in werkelijk aanbod tussen particuliere bouseigenaren?

Het belang van inzicht in het werkelijke en potentiële houtaanbod en het houtaanbodgedrag wordt gemotiveerd vanuit de beleidsdoelen:

- Verhoging van de inlandse houtproductie.
- Duurzame instandhouding van het bos.
- Verbetering van de bedrijfsresultaten (exploitatieresultaat).

Het onderzoek is gebaseerd op de vergelijking van een aantal particuliere bosbedrijven en steunt voor de theoretische onderbouwing op voornamelijk buitenlandse literatuur. Als potentieel aanbod van hout uit eindvellingen neemt Hekhuis de verantwoorde kap volgens de methode Jansen-Sevenster, die gebaseerd is op een scheve normale leeftijdsklassenopbouw. De potentiële eindvelling is gelijk aan de voorraad behorende bij de normale verjongingsvlakte. Hekhuis leidt het potentiële aanbod van dunningshout af van opbrengsttabellen waarbij de potentiële dunningshoeveelheid gerelateerd wordt aan een volkomenheidsgraad van 1. Vanuit de

opstandssituatie wordt toegewerkt naar deze volkomenheidsgraad. De basisgegevens hiervoor werden ontleend aan de afdelingsleggers en de beheersplannen.

Uit de conclusies van het artikel kan de indruk ontstaan dat:

- bosbeheerders meer hout kunnen oogsten, en wel door eindvelling;
- een hoger houtaanbod gepaard gaat met een lager nut voor de bouseigenaar;
- een hoger houtaanbod niet leidt tot een beter bedrijfsresultaat.

Reacties naar aanleiding van het artikel geven aanleiding om te veronderstellen dat bovengenoemde indruk daadwerkelijk is ontstaan.

Het potentieel houtaanbod uit eindvelling

In het artikel wordt het nut van berekening van het potentiële houtaanbod gemotiveerd vanuit een aantal beleidsdoelen. Helaas onderbelicht blijft de inhoudelijke motivering vanuit de bosbedrijven zelf. Voor het bosbedrijf kan het potentiële houtaanbod alleen worden berekend als wordt gekeken naar de functioneren van het bos binnen een bedrijf. Elk bedrijf zal daarvoor eigen inhoudelijke criteria aanleggen als het gaat om bepaling van eindvelling. Verhoging van de houtoogst, alsmede de duurzame instandhouding en de wijze waarop dit plaats dient te vinden, zijn hiervan een afgeleide. Hekhuis gebruikt als operationalisering voor de planning het criterium omloop en berekend op ba-

sis hiervan met de methode Jansen-Sevenster de normale verjongingsvlakke. De normale verjongingsvlakke vormt de ingang voor een berekening van het potentiële houtaanbod uit eindvelling. Hij komt dan tot de conclusie dat meer houtoogst mogelijk is. De vraag is echter of de bosbedrijven omloop zien als een operationalisering voor de planning. Is het criterium omloop inhoudelijk van betekenis en is het praktisch hanteerbaar? Of staat het alleen maar in de beheersplannen omdat er vanuit de subsidiegever naar wordt gevraagd?

We kunnen ons dan ook afvragen wat de betekenis is van de gehanteerde berekeningswijze voor de bosbedrijven. Is iemand die meer oogst dan de berekende "normale" verjongingsvlakke onverantwoord bezig? Hekhuis geeft zelf aan dat er goede redenen zijn om meer te oogsten dan de verantwoorde eindkap. Zo vormt één bosbedrijf veel opstanden om met een onbevredigende houtkwaliteit. De duurzaamheid komt hierdoor niet in gevaar. Maar het omgekeerde geldt natuurlijk ook. Vanuit de bosbedrijven zijn goede redenen te bedenken om minder eindvelling toe te passen dan berekend.

Redenen kunnen zijn:

- een hoge kwaliteitsaanwas in oudere opstanden;
- een hogere reserve oogstbaar hout;
- hoge verjongingskosten;
- belangstelling voor natuurwaarden.

De bedrijfsvergelijking heeft dus in eerste instantie niet als resultaat dat beheerders onverantwoord bezig zouden zijn of meer zouden moeten eindvellen. De bedrijfsvergelijking laat wel zien dat de meeste beheerders het

begrip omloop niet willen of kunnen gebruiken als operationeel planningscriterium. Laat staan als criterium voor kap of ter bepaling van het potentiële houtaanbod uit eindvellingen. De beseigenaren zijn zich ervan bewust dat ze weinig eindvellen en gaan daarmee ook bewust voorbij aan het omloops criterium.

Een handelswijze waarbij beheerders naar hun bos kijken in plaats van het volgen van een planningshulpmiddel, bedacht en gehanteerd door inrichters, beleidmakers, en onderzoekers, vindt wellicht meer ingang.

Uit de onlangs beschikbaar gekomen cijfers van de houtoogststatistiek blijkt dat de aanwas in Nederland veel hoger is dan eerder was aangenomen (OHH, 1991). Opvallend is de hoge aanwas van de oudere bossen. Deze uitkomsten zijn een steun in de rug voor beheerders die eerder hadden bedacht dat het verstandig is om eerst een aanwasboring uit te voeren alvorens tot eindvelling over te gaan. Dit los van het al dan niet bereiken van de omloop.

Het potentieel houtaanbod uit dunningen

Het potentiële houtaanbod uit dunningen wordt gerelateerd aan de opbrengsttabel. Wil dit zeggen dat een beheerder die sterker dunt dan deze standaardtabel verkeerd bezig is?

Ook Hekhuis concludeert van niet. In het onderzoek komen vijf bedrijven (25% van de onderzochte bedrijven) voor, die meer dan 30 % sterker dunnen dan volgens de opbrengsttabel. Er is echter geen indicatie dat deze bedrijven, ondanks hun al relatief lage volkomenheidsgraad, niet duurzaam beheren.

Althans Hekhuis concludeerde dat er in deze studie goede en legitieme verklaringen bestaan

voor een sterker dunningsregime.

De werkelijke dunning is bij de onderzochte bedrijven gemiddeld gelijk aan de potentiële dunning. Dit afgemeten aan de opbrengsttabel. De opbrengsttabel geeft echter een dunningsregime met matige houtoogsthoeveelheid weer. Bedrijven die minder dunnen dan de opbrengsttabellen (40% van de onderzochte bedrijven) zijn zwakke dunningsregimes.

De conclusie dient dan ook niet te zijn dat het wel goed zit met de dunning, maar dat binnen de grenzen van het duurzame beheer de dunningshoeveelheid fors valt te verhogen. Voor de Nederlandse houtoogst betekent een verhoging met 30% van de huidige dunningshoeveelheid een totale verhoging van de houtoogst met meer dan 20%. Een niet te verwaarlozen aandeel!

Daarnaast kunnen we ons afvragen of het model van de opbrengsttabel in theorie wel een goede maat is als indicatie voor de dunningssterkte. Gekoppeld aan de hoogtegroeit neemt volgens het model de grondvlakbijgroei bij toenemende leeftijd sterk af.

De werkelijk gemeten bijgroei volgens de Houtoogststatistiek valt in vergelijking met het model hoger uit voor met name de oudere bossen. Het model van de opbrengsttabel wordt hier onnauwkeurig door koppeling van bijgroei aan de hoogtegroeit. Positief is wel dat deze hogere bijgroei mogelijkheden biedt om meer te dunnen dan volgens het model.

Beheerders die dunnen volgens de opbrengsttabel moeten bedenken dat dit een sterke onderschatting is van dat wat mogelijk is. Zo heeft de opbrengsttabel in praktisch opzicht toch nog een signaalfunctie.

Houtaanbod, nut en winst

In het artikel van Hekhuis wordt het onbenut laten van de oogstmogelijkheden verklaard door het streven naar nutsmaximalisatie. Anders gezegd offeren boseigenaren winst uit houtoogst op voor meer nut uit recreatieve- en/of natuurwaarden. Betekent dit dat een hoger houtaanbod gepaard gaat met een lager nut? Voor de grootschalige kapvlakten kan dat heel goed opgaan, maar een hoger aanbod van dunningshout staat een hoger nut zeker niet in de weg. Zwaardere dunningen bieden naast een hoger houtaanbod tevens mogelijkheden voor spontane verjonging, een meer gevarieerde verticale structuur en zeker niet in het minst een aantrekkelijker bosbeeld.

Uit een door Hekhuis uitgevoerd onderzoek (Hekhuis, 1991) blijkt dat bedrijven met een hoger oogstniveau niet altijd een beter bedrijfsresultaat hebben dan bedrijven met een lager oogstniveau. De strekking van het onderzoek is dat in de huidige situatie de verschillen in exploitatieresultaat tussen bedrijven nauwelijks door de verschillen in hoogte van de houtoogst worden veroorzaakt. Veel bepalender zijn andere factoren, zoals de hoeveelheid eigen personeel. Nadere bestudering van het onderzoeksrapport en van de Bedrijfsuitkomsten in de Nederlandse particuliere bosbouw (Berger, 1991) leert dat dunning en eindvelling bij verkoop op stam gemiddeld met een positief resultaat gerealiseerd kunnen worden. Bij het po-

sitieve saldo van eindvelling moet rekening gehouden worden met de kosten van verjonging. Een verhoging van het aanbod eindvelling betekent niet vanzelfsprekend een verbetering van het bedrijfsresultaat. Bij dunningen, uitgevoerd door derden, betekent een verhoging van het aanbod van dunningshout veelal wél een verbetering van het bedrijfsresultaat.

Een verhoging van het houtaanbod door meer dunning kan dus gelijktijdig meer nut en meer winst opleveren. Voor de beheersmaatregel dunnen is een onderscheid tussen nut en winst, in de huidige situatie waarin zowel vanuit een winstoogmerk als vanuit een maatschappelijk nut meer valt te dunnen, nog weinig relevant.

Stellingen

1. De betekenis van een berekening van het potentiële houtaanbod uit eindvellingen, met als basis de omloop uit het beheersplan, is voor de bosbedrijven gering. Als hulpmiddel voor de planning is deze berekeningswijze in de beheerspraktijk (gedeeltelijk) achterhaald. Het aantal beheerders dat zich langer wil conformeren aan het begrip omloop, als operationeel planningscriterium voor de eindvelling neemt af.
2. De conclusie dient niet te zijn dat het wel goed zit met de dunning binnen de bosbedrijven, maar dat binnen de grenzen van het duurzame beheer de dunningshoeveelheid fors valt te verhogen. Beheerders

die dunnen volgens de opbrengsttabel moeten bedenken dat dit een sterke onderschatting is van dat wat mogelijk is. Zo heeft de opbrengsttabel toch nog een signaalfunctie.

3. Bij het positieve saldo van eindvelling moet rekening gehouden worden met de kosten van verjonging. Een verhoging van het aanbod eindvelling leidt niet vanzelfsprekend tot een verbetering van het bedrijfsresultaat. De dunning kan bij verkoop op stam in de meeste gevallen met een positief saldo uitgevoerd worden. Dit betekent dat een verhoging van het aanbod dunningshout wél een verbetering geeft van het bedrijfsresultaat. Een verhoging van het houtaanbod door meer dunning kan gelijktijdig meer nut en meer winst opleveren.

Literatuur

- Berger, E.P., 1991. Bedrijfsuitkomsten in de Nederlandse particuliere bosbouw over 1989. Landbouw-Economisch Instituut, Periodieke Rapportage 29-89, Den Haag.
- Hekhuis, H.J., 1992. Het houtaanbodgedrag van particuliere boseigenaren. Het Nederlands Bosbouw tijdschrift 1, 17-25.
- Hekhuis, H.J., 1991. Oorzaken van verschillen in bedrijfsresultaat tussen particuliere bosbedrijven. Landbouw-Economisch Instituut, Onderzoeksverslag 82, Den Haag.
- OHH, 1991. Houtoogst, voorraad en bijgroei in het Nederlandse bos. Overleggroep Houtvoorziening en Houtproductie, Utrecht.